

ВІДГУК
офіційного опонента
доктора медичних наук Гозак Світлани Вікторівни
на дисертацію Голубничої Галини Ігорівни: «Гігієнічна оцінка
впровадження системи освіти академічно обдарованих дітей молодшого
шкільного віку», що представлена на здобуття наукового ступеня кандидата
медичних наук за спеціальністю 14.02.01- гігієна та професійна патологія

Актуальність обраної теми

Одним із сучасних світових трендів у галузі освіти є розробка спеціальних навчальних програм для дітей з особливими освітніми потребами. Зокрема до таких груп дітей відносяться академічно здібні та обдаровані учні. Над завданнями щодо раннього виявлення дітей з ознаками академічної обдарованості, створення для них спеціальної системи навчання й створення умов для виховання творчої соціально-активної особистості, яка вміє критично та креативно мислити, знаходити нестандартні шляхи вирішення проблем, користуватися новими знаннями, працюють цілі колективи педагогів і психологів в усіх розвинених країнах світу, де виховання інтелектуальної еліти нації вважається одним з найважливіших напрямів державної політики в галузі освіти. Експерти, які здійснювали аналіз феномена економічного «стрибка» країн Південно-Східної Азії та Японії вказують на раціональне використання інтелектуальних ресурсів та людського капіталу.

В розвинених країнах існують інституції, що опікуються цими дітьми. Зокрема у США понад 50 років існує Національна асоціація для обдарованих дітей (National association for gifted children). В європейському регіоні 30 років тому р. у м. Турі (Франція) створено міжнародну асоціацію Євроталант на базі низки національних асоціацій європейських країн.

В Україні з 2007 року існує Інститут обдарованої дитини НАПН, який займається проблемами виявлення, розвитку та підтримки обдарованих дітей.

Втім єдиних освітніх програм не існує. Програми створюються як правило на локальних рівнях. Основні підходи у такому навчанні – збагачення та прискорення. Зрозуміло, що і в тому і в іншому випадку зростає інтенсивність навчання. І тут постає питання здоров'я обдарованих дітей.

За даними дослідження щодо здоров'я 10000 дітей в США, які народились у 2002 році, тобто яким вже 18 років, у обдарованих дітей не було встановлено підвищення захворюваності на алергію, астму, респіраторні захворювання у порівнянні з іншими дітьми. Втім спостерігалось незначне перевищення хвороб органів травлення.

Слід також акцентувати увагу на тому, що багато обдарованих дітей мають автоімунні захворювання, неврологічні, психічні порушення або навіть інвалідність. Часто це мовні порушення, синдром дефіциту уваги з гіперактивністю, дислексія, аутизм, біполярне порушення, порушення поведінки. Таких дітей до 20 % від усіх обдарованих. Таких дітей називають двічі

обдарованими (twice gifted or twice exceptional).

Нами протягом останніх 30 років проводилось декілька досліджень щодо впливу навчання у ліцеях, гімназіях, коледжах, авторських школах на здоров'я учнів. Ці дослідження показали, що інтенсифікація навчального процесу у ліцеях та гімназіях в умовах обмеження рухової діяльності призводить до передчасного стомлення дітей, нервово-психічних та функціональних розладів. Втім в тих дослідженнях ми не виділяли групу обдарованих дітей, а спостерігали за всіма учнями.

Отже, потребують відповіді два важливих питання. Перше, чи впливає підвищена інтенсивність навчання за спеціальними програмами для обдарованих дітей на здоров'я талановитих учнів? Друге, як формується здоров'я під впливом цих програм у дітей, які не відносяться до обдарованих, але батьки яких хочуть щоб їхні діти вчилися за цими програмами? Також виникає низка нерозв'язаних проблем щодо гігієнічного супроводу навчання дітей у початковій школі: не проведено гігієнічної експертизи програм навчання для обдарованих дітей, режиму дня, вільного часу. Поза увагою залишаються питання щодо динаміки стану здоров'я молодших школярів під час навчання в початковій школі, оцінки якості їх життя, особливостей взаємодії зі шкільним середовищем під час навчального процесу. Для розробленої у Харкові програми «Інтелект України» цих відповідей немає.

Дослідження Г.І. Голубничої - це перше таке дослідження.

Отже, актуальність дослідження, його важлива соціальна та економічна значущість, практично повна відсутність відповідних сучасних наукових напрацювань і обумовили вибір теми дослідження та визначили його мету і завдання.

Авторкою чітко сформульовані мета та основні завдання дослідження, визначені об'єкт та предмет дослідження.

Метою дисертаційної роботи здобувачка визначила гігієнічну оцінку навчальної діяльності академічно здібних та обдарованих учнів початкової школи в умовах комплексного використання освітніх моделей поглиблення, збагачення та проблематизації.

Для досягнення мети дослідження виокремлено наступні **завдання**:

- Надати гігієнічну оцінку освітнього середовища початкової школи в умовах комплексного використання освітніх моделей поглиблення, збагачення та проблематизації.

- Визначити гігієнічні особливості життєдіяльності академічно здібних дітей під час навчання в початковій школі.

- Дослідити стан здоров'я та психофізіологічні особливості розвитку академічно здібних дітей в початковій школі.

- Визначити вплив чинників шкільного середовища на стан здоров'я та розумову працездатність учнів в умовах впровадження меритократичної освіти в початковій школі.

- Розробити заходи з гігієнічної оптимізації навчальної діяльності академічно здібних дітей у початковій школі.

Вважаємо ці завдання достатніми для досягнення мети роботи.

Об'єктом дисертаційного дослідження дисертанткою логічно визначено вплив шкільного середовища на здоров'я та розумову працездатність дітей молодшого шкільного віку, які навчаються за меритократичною освітою. Предметом дослідження були санітарно-гігієнічні чинники освітнього середовища в умовах інтенсифікації навчальної діяльності, показники розумової працездатності, рівень шкільної адаптації та стан здоров'я академічно здібних учнів молодшого шкільного віку.

У дослідженні використаний широкий спектр адекватних методів: гігієнічні (параметри мікроклімату, природного та штучного освітлення, санітарно-гігієнічна оцінка учбових приміщень та умов навчання, проведення хронометражу уроків); соціологічні (анкетування учнів та їх батьків, вчителів); фізіологічні (дослідження розумової працездатності, оцінка нейрогуморальної регуляції за даними спектрального аналізу варіабельності серцевого ритму); клінічні (комплексні медичні огляди фахівцями ДУ «ІОЗДП НАМН»), антропометричні та фізіометричні (дослідження фізичного розвитку); психологічні (метод оцінювання психоемоційного стану за Люшером, П. Торренсом, Олександровською); статистичні (параметрична та непараметрична статистика з використанням комп'ютерних програм «SPSS-17» та «Microsoft® Excel 2007»).

Наукові дослідження проводились на базі двох закладів загальної середньої освіти м. Харькова.

Ступінь обґрунтованості положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і наукова новизна підтверджується достатньою кількістю проведених досліджень та їх всебічним аналізом на засадах доказової медицини. Відповідно до мети дисертаційної роботи авторкою були визначені основні напрямки і методичні прийоми, що дозволили об'єктивно реалізувати усі поставлені завдання.

Отже, одержані результати з методологічної точки зору є цілком обґрунтованими, такими, що надають можливість зробити адекватні узагальнення, визначити основні положення наукової роботи як об'єктивно значущі.

Наукова новизна дисертаційної роботи. Вперше визначено гігієнічні підходи щодо запобігання негативному впливу чинників освітнього середовища на здоров'я академічно здібних та обдарованих дітей молодшого шкільного віку при комплексному використанні освітніх моделей поглиблення, збагачення та проб лематизації навчання в початковій школі.

Отримано нові дані щодо сучасних тенденцій патологічної ураженості, фізичного розвитку і функціонального стану академічно здібних дітей при навчанні у початковій школі.

Подальшого розвитку набули медико-профілактичні заходи, спрямовані на оптимізацію освітнього процесу для попередження стійких порушень здоров'я і забезпечення гармонійного розвитку дітей з особливими освітніми потребами.

Науково обґрунтовано технологію медико-психологічного супроводу

академічно здібних дітей в умовах початкової школи.

Дисертаційна робота виконувалась згідно з планом науково-дослідної тематики ДУ «ІОЗДП НАМН» та була фрагментом НДР «Розробити медико-профілактичні заходи для покращення шкільної адаптації академічно обдарованих дітей в початковій школі» (№ держреєстрації 0112U001066), що виконувалась у 2011-2014 роках, в якій дисертантка була співвиконавцем.

Матеріали проведених досліджень були використані при розробці методичних рекомендацій «Відбір академічно здібних дітей до перших класів в умовах впровадження інноваційних педагогічних технологій» (2015 р.); «Методи визначення донозологічних порушень здоров'я учнівської молоді під час навчання» (2019 р.), за даними роботи створено галузеве нововведення.

Результати дослідження широко впроваджені в загальноосвітніх навчальних закладів Харківської, Київської, Дніпропетровської, Рівненської областей, а також у закладах та управліннях охорони здоров'я Донецької, Черкаської, Сумської, Житомирської, Рівненської, Волинської областей, що підтверджено низкою відповідних документів.

Основні положення дисертаційної роботи пройшли апробацію на 16 Міжнародних, Всеукраїнських і регіональних конференцій, зокрема на Медичному форумі (Київ, 2011); 16th Congress of the European Union for School and University Health and Medicine Education and health from childhood to adult life (Москва, 2011); I Всеукраїнському освітянському форумі «Інтелект України» (Харків, 2011); «Актуальні питання громадського здоров'я та екологічної безпеки України» (Київ, 2018); IV Міжнародному конгресі Громадського Здоров'я. Громадське Здоров'я в Навколишньому Середовищі (Вроцлав, 2018); науково-практичній конференції «Актуальні питання фізіології, патології та організації медичного забезпечення дітей шкільного віку та підлітків. Прогнозування формування хронічної соматичної та психічної патології» (Харків, 2019).

За темою дослідження опубліковано 25 наукових праць, з яких 3 роботи представлені у наукових періодичних фахових виданнях України, 3 публікації – у наукових періодичних виданнях інших держав, 16 наукових робіт – у збірниках праць, матеріалах і тезах наукових та науково-практичних конференцій. Підготовлено, видано та впроваджено 2 методичні рекомендації, 1 галузеве нововведення.

Авторкою особисто обрані методи дослідження, розроблені облікові форми та самостійно зібраний первинний матеріал, виконаний патентно-інформаційний пошук та проведений системний аналіз наукових літературних джерел, проведені гігієнічні, клінічні, фізіологічні, психофізіологічні, психолого-педагогічні дослідження, здійснена статистична обробка, аналіз та узагальнення отриманих результатів та їх порівняння із даними літератури.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження

Теоретичне значення результатів дисертаційної роботи полягає у науковому обґрунтуванні гігієнічних підходів до запобігання негативного впливу чинників освітнього середовища на здоров'я академічно здібних учнів в

умовах комплексного використання освітніх моделей актуалізації, поглиблення та збагачення у початковій школі закладів загальної середньої освіти, що дозволяють зберегти наявний потенціал здоров'я при інтенсифікації навчальної діяльності.

Суттєве практичне значення одержаних результатів не викликає сумніву: авторкою розроблено та впроваджено комплекс профілактичних заходів, що дозволяє ефективно впливати на збереження здоров'я молодших школярів.

Оцінка змісту, наукової та літературної якості складу матеріалу і стилю дисертації, її завершеності в цілому та ідентичності змісту автореферату і основних положень дисертації

Дисертація Голубничої Галини Ігорівни «Гігієнічна оцінка впровадження системи освіти академічно обдарованих дітей молодшого шкільного віку» має стандартну структуру для кандидатських дисертацій, викладена логічно і аргументовано, грамотною літературною українською мовою, з коректним використанням наукової термінології і лексики.

Матеріали дисертації викладені на 212 сторінках (обсяг основного її тексту становить 150 сторінки). Дисертація містить вступ, сім розділів (огляд літератури, опис обсягу й методів дослідження, чотири розділи власних досліджень, розділ, що присвячений аналізу та узагальненню результатів досліджень), висновки, список використаних джерел і додатки; проілюстрована 38 таблицями та 20 рисунками. Список використаних джерел містить 184 вітчизняних та іноземних джерел.

Розглядаючи зміст основних розділів дисертаційного дослідження, необхідно відзначити наступне.

У **“Вступі”** обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дисертаційного дослідження, наукову новизну і практичне значення отриманих результатів, наведено відомості щодо впровадження у практичну охорону здоров'я, апробації матеріалів проведених досліджень та відображення у публікаціях в науковій періодиці.

У **розділі 1.** «Гігієнічні проблеми навчальної діяльності академічно здібних дітей у початковій школі», який складається з трьох підрозділів, авторкою проаналізовано і узагальнено результати наукових досліджень вітчизняних і закордонних авторів щодо загальних тенденцій сучасної освіти в Україні та світі, медико-соціальних аспектів стану здоров'я учнів початкової школи, медико-гігієнічних проблем адаптації та збереження здоров'я учнів під час навчання у початковій школі. Показано, що ефективність навчальної діяльності учнів в значній мірі залежить від стану здоров'я, рівня розумової працездатності та умов навчальної діяльності.

Критичний аналіз даних літератури з досліджуваного питання дозволив авторці не тільки вивчити стан проблеми, але і визначити актуальність та перспективні напрямки дослідження.

Розділ 2. «Організація, програма та методи дослідження» присвячений обґрунтуванню програми дослідження і використання широкого спектру сучасних

методик, що сприяло можливості отримати наукові результати, які є репрезентативними та адекватними поставленій меті.

На першому етапі використовувався комплекс гігієнічних досліджень за стандартними методиками, серед яких санітарно-гігієнічна оцінка умов та режиму організації навчально-виховного процесу учнів, оснащення та оздоблення класних приміщень, розкладу занять, режиму харчування, роботи групи подовженого дня, тривалості денного сну, для учнів 6 років, повітряно-тепловий, санітарно-протиепідемічний, світловий режими. В динамці навчання проведено хронометражне спостереження освітнього процесу із визначенням структури уроку, характеру викладання навчального матеріалу вчителем та діяльності учнів. Також здійснено експертну санітарно-гігієнічну оцінку друкованої продукції, а саме, навчальних зошитів на друкованій основі, що використовуються у освітньому процесі за проектом «Інтелект України».

На другому та третьому етапах протягом трьох років серед учнів, які навчались за експериментальною та традиційною гімназичними програмами, з різними санітарно-гігієнічними умовами організації освітнього процесу проведено соціально-гігієнічні, фізіолого-гігієнічні, загальноклінічні та психолого-педагогічні дослідження в умовах натурального експерименту. Соціально - гігієнічні методи включали оцінюванні якості життя пов'язаної зі здоров'ям дітей методом опитування батьків на початку та наприкінці навчального року шляхом спеціально розроблених анкет.

Загально-клінічні методи передбачали оцінку стану здоров'я за результатами аналізу поглибленого медичного огляду учнів, який був проведений фахівцями ДУ «Інститут охорони здоров'я дітей та підлітків НАМН». Дані отримано із форм первинної медичної документації, що зберігаються у медичному кабінеті школи та педагогічної документації – класних журналів учнів 1-3 класів. Це дало можливість авторці надати оцінку стану здоров'я учнів молодшого шкільного віку за загальноприйнятими критеріями протягом усього періоду їх навчання.

Вважаємо, що дані таких поглиблених медичних оглядів мають велику самостійну цінність у дисертації Г.І. Голубничої, оскільки огляди проведено 5 разів за 3 роки навчання дітей. Це безсумнівно підвищує позитивну оцінку роботи.

Фізіолого - гігієнічні методи дослідження включали оцінку фізичного розвитку в динаміці перебування у початковій школі, розумову працездатність учнів, оцінку нейрогуморальної регуляції за даними спектрального аналізу варіабельності серцевого ритму. Слід окремо відмітити як позитив отримання великого обсягу (9050) коректурних тестів для оцінки розумової працездатності дітей.

У коло психолого-педагогічних методів входили загальновідомі тести щодо визначення рівня інтелектуальних можливостей (стандартизований невербальний тест інтелекту), творчого мислення (скорочений варіант фігурної батареї тесту Е. П. Торренса) психоемоційних особливостей учнів (восьми колірний варіант тесту Люшера), соціально-психологічної адаптації (за

методикою Олександрівської). Всі дослідження схвалені Комісією з медичної етики ДУ «Інститут охорони здоров'я дітей і підлітків НАМН України». Перед початком будь-яких дослідницьких процедур була отримана на це інформована згода батьків. Всі дослідження проводилися згідно з принципами, відображеним в Гельсінкській Декларації та зобов'язана комітетом біоетики ДУ «ІОЗДП НАМН».

Для статистичної обробки авторка використовувала пакет прикладних програм «SPSS-17» і «Microsoft® Excel'2007», проводила кореляційний аналіз (використаний коефіцієнт кореляції Пірсона і ранговий коефіцієнт кореляції Спірмена, обчислювалися кількість значущих зв'язків, що доводиться на одного випробовуваного, частоти зустрічається значущих кореляцій в різних частотних діапазонах).

На четвертому етапі авторкою проведено аналітичну оцінку динаміки результатів соціально-гігієнічних, фізіолого-гігієнічних, клінічних та психолого-педагогічних досліджень, встановлено їх вплив на формування здоров'я учнів початкової школи, що дозволило розробити комплекс медико-профілактичних заходів з оптимізації навчальної діяльності академічно здібних дітей молодшого шкільного віку для збереження їх здоров'я.

Розділ 3 «Гігієнічні особливості навчально-виховного процесу дітей молодшого шкільного віку в умовах меритократичної освіти» (на прикладі програми «Інтелект України») складається з чотирьох підрозділів та присвячений умовам та організації навчально-виховного процесу в освітніх закладах, що працюють за науково-педагогічним проектом «Інтелект України». Авторкою зафіксовано певні недоліки, що стосуються перевищення норм навчального навантаження, недотримання гігієнічних вимог до розкладу занять та структури уроків, відсутність умов для достатньої рухової активності, недостатнє освітлення та якість, недотримання режиму провітрювання, що може обмежувати адаптацію учнів до навчальної діяльності та призводити до передчасного стомлення. Також в цьому розділі авторка розкриває педагогічні особливості програми «Інтелект України». Слід зазначити деякі недоліки друкованої продукції, що використовується під час навчання дітей за програмою «Інтелект України», особливо це стосується зменшення ілюстративності у 2-3 рази у порівнянні з рекомендованими рівнями.

Розділ 4 «Медико-соціальні та гігієнічні особливості життєдіяльності академічно здібних учнів початкової школи» складається з двох підрозділів та присвячений результатам психолого-педагогічного обстеження щодо визначення психологічної готовності дітей до навчання. Слід відзначити широкий спектр застосованих тестів. Результати цих досліджень свідчать про те, що в академічно здібних дітей найбільш значущим є рівень розвитку мислення, який корелює з показниками довільної уваги та моторики руки, рівнем розвитку психосоціальної зрілості, сформованості навичок читання.

Також авторка проаналізувала гігієнічні особливості життєдіяльності академічно здібних учнів початкової школи та дітей, які навчалися за традиційними програмами в динаміці навчання у початковій школі. Вивчалися рухова активність, тривалість сну, тривалість виконання домашніх завдань,

відпочинок, харчування. Встановлено, що для обдарованих дітей характерно збільшення тривалості часу на виконання домашніх завдань, зменшення рухової активності, зменшення часу на відпочинок та сон у дітей. Лише 25 % дітей у 3 класі займались спортом. Причому порушення режиму дня більш виражені в учнів, які навчалися без попереднього психологічного відбору. Авторка робить логічне заключення, що успішна адаптація дітей до навчання за проектом «Інтелект України» залежить від психологічної готовності дітей до навчання.

Розділ 5. «Психофізіологічні особливості академічно здібних учнів початкової школи» складається з двох підрозділів та присвячено психофізіологічним особливостям дітей. Наведено дані щодо особливостей динаміки розумової працездатності учнів під час навчання в початковій школі, визначено особливості інтелектуального розвитку, креативності та психоемоційного стану учнів. Авторкою встановлено, що на розумову працездатність дітей впливають особистість вчителя, обсяг і складність завдання, день тижня. При дослідженні особливостей інтелектуального розвитку, креативності та психоемоційного стану учнів, які навчалися за різними типами навчальних програм, встановлено, що в учнів гімназійних класів незалежно від типу навчальної програми на відрізнялись середні показники інтелектуального розвитку, а також показники побіжності, гнучкості та розробленості при виконанні креативних завдань, втім в обдарованих учнів спостерігаються більш високі значення показника оригінальності, а також вірогідно частіше - прояви цілеспрямованої активності. Підсумовуючи отримані дані, авторка підкреслює, що визначені психофізіологічні, психічні, соціально-гігієнічні критерії можна кваліфікувати як складову шкільної дезадаптації. Соціально-гігієнічні методики дозволили визначити не тільки наявність ранніх ознак шкільної дезадаптації, а й можливі керовані чинники ризику їх виникнення.

Розділ 6. «Статеві-вікові особливості стану здоров'я та фізичного розвитку учнів початкової школи в умовах меритократичної освіти», який складається з 5 підрозділів, присвячено порівняльному аналізу стану здоров'я учнів із різною організацією освітнього процесу. Авторка проаналізувала загальну патологічну ураженість, структуру патологічних станів, фізичний розвиток, гостру захворюваність з урахуванням статі. Важливою частиною цієї глави є аналіз адаптації дітей до навчання за результатами дослідження варіабельності серцевого рівня та якості життя, пов'язаної зі здоров'ям. Такий підхід дозволив авторці не тільки надати комплексну об'єктивну оцінку стану здоров'я, адаптації до навчання, якості життя, але і логічно запропонувати рекомендації щодо оптимізації навчального процесу в умовах меритократичної освіти.

Здобувачкою встановлено, що загальна патологічна ураженість обдарованих дітей була вищою у порівнянні із контрольними класами як на початку навчання, так і протягом трьох років навчання. У структурі захворювань на початку дослідження провідні рангові місця в обох групах посідали хвороби ендокринної системи, захворювання органів дихання та системи кровообігу. За час навчання у групі обдарованих дітей розлади психіки та поведінки і нервові

захворювання вийшли на перші рангові місця, що необхідно ретельно проаналізувати в подальших дослідженнях. За час навчання спостерігається підвищення частки дітей з дисгармонійним фізичним розвитком, зокрема частка обдарованих хлопців вище у 4 рази порівняно з групою контролю. При цьому авторкою встановлено кращий рівень адаптації обдарованих дітей до навчання за показником варіабельності серцевого ритму. Вищезазначене дає авторці підґрунтя зробити висновок про необхідність медико-психологічного супроводу учнів ще до початку навчання у загальноосвітньому навчальному закладі.

Вивчення якості життя, пов'язаної зі здоров'ям, дозволило авторці визначити не тільки наявність ранніх ознак шкільної дезадаптації, а й можливі регульовані чинники ризику їх виникнення і показати достатню інформативність даного дослідження для виявлення донозологічних проявів шкільної дезадаптації.

Розділ 7 «Медико-профілактичні заходи з гігієнічної оптимізації навчальної діяльності академічно здібних учнів початкової школи в умовах комплексного використання освітніх моделей поглиблення, проблематизації та збагачення (на прикладі науково-педагогічного проекту «Інтелект України»)» присвячений розробці на підставі результатів дослідження медико-профілактичних заходів серед академічно здібних та обдарованих дітей. Принципово важливими серед них є відбір академічно здібних учнів до навчання за спеціальними програмами, медико - психологічний супровід освітнього процесу; дотримання гігієнічних вимог до освітнього середовища.

Висновки дисертації органічно випливають з матеріалів наукового дослідження та адекватно відбивають його результати, є логічними, науково обґрунтованими, такими, що мають об'єктивне підґрунтя і носять чітко виражений інформативний характер, привертають увагу вагомою науковою новизною та теоретичною і практичною значущістю для сучасної гігієнічної науки і практики.

Автореферат дисертації, стиль написання якого та форма подання повністю відповідають загальним вимогам, об'єктивно та повно відображує зміст і головні результати дисертаційної роботи. Необхідно відзначити і повну ідентичність змісту автореферату та основних положень дисертації.

Дисертація відповідає паспорту спеціальності 14.02.01 – гігієна та професійна патологія.

Повнота викладення основного змісту дисертації в опублікованих працях у наукових виданнях

За матеріалами дисертації опубліковано 25 наукових робіт, у тому числі 6 статей у журналах, затверджених ДАК Міністерства освіти і науки України (3) та цитованих наукометричних базах (3), 16 тез наукових конференцій та з'їздів, 2 методичні рекомендації, нововведення, які об'єктивно відображують головні наукові положення, які виносяться на офіційний захист.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці

Основні результати проведеного дисертаційного дослідження, а саме

розроблені та науково – обґрунтовані медико - профілактичні заходи щодо попередження впливу негативних керованих факторів внутришньошкільного середовища на перебіг шкільної адаптації академічно здібних учнів в умовах меритократичної освіти, формування їх здоров'я, організація медико – психологічного супроводу їх на етапах перебування у початкової школи є доцільним використовувати не тільки для забезпечення оптимізації здоров'язберегаючого середовища освітнього процесу для академічно здібних учнів молодшого шкільного віку, їх психофізіологічного розвитку, але і можуть бути в подальшому застосовані для здійснення ефективного моніторингу за станом їх здоров'я. Результати проведених досліджень потребують подальшого впровадження у загальноосвітні навчальні заклади та в навчальні програми кафедр гігієнічного і валеологічного профілю медичних та педагогічних закладів вищої освіти України та установ післядипломної освіти медичних та педагогічних працівників.

Під час вивчення матеріалів дисертації, аналізу наукових публікацій дисертантки фактів академічного плагіату (втому числі запозичення ідей, моделей, відсутності належних посилань, помилок цитування тощо) не виявлено. Робота не містить ознак фальсифікації результатів досліджень. Отже, наявності порушень академічної доброчесності не виявлено.

Принципових зауважень до дисертаційної роботи немає.

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу, хотілося б у порядку уточнення та конкретизації окремих положень одержати відповіді на наступні запитання:

1. Результати дисертаційного дослідження свідчать про те, що для обдарованих дітей характерний більш високий рівень патологічної ураженості, серед них зафіксована більша частка дітей з дисгармонійним фізичним розвитком, втім у них кращі адаптаційні можливості за даними спектрального аналізу варіабельності серцевого ритму у порівнянні з контрольною групою. Чим ви можете пояснити ці розбіжності?

2. Вами встановлено, що для академічно обдарованих дітей найбільш значущим є розвиток мислення, який корелює з іншими показниками психологічного тестування. Як Ви вважаєте, чи не доцільно у зв'язку з цим зменшити батарею тестів під час визначення обдарованості дитини, приділивши основну увагу саме розвитку мислення, що дозволить зменшити тривалість тестування?

3. Ваша дисертація присвячена навчальному проекту «Інтелект України». Як Ви вважаєте, чи можна апроксимувати результати вашого дослідження та рекомендувати розроблені медико-профілактичні заходи на інші навчальні програми для обдарованих дітей?

Висновок. Дисертація Голубничої Галини Ігорівни «Гігієнічна оцінка впровадження системи освіти академічно обдарованих дітей молодшого шкільного віку», представлена на здобуття наукового ступеня кандидата

медичних наук, є самостійним, комплексним, виконаним на сучасному рівні, закінченим науковим дослідженням та за своїми основними змістовними ознаками, актуальністю, науковою новизною та ґрунтовністю основних положень, висновків і рекомендацій, теоретичним і практичним значенням, а також рівнем висвітлення результатів та їх впровадження відповідає вимогам п.11 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановами Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року та № 656 від 19 серпня 2015 року, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю 14.02.01. – гігієна та професійна патологія.

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ

Завідувачка лабораторії соціальних

детермінант здоров'я дітей

ДУ «Інститут громадського здоров'я

ім. О. М. Марзєєва НАМН України»

доктор медичних наук

Гозак

С.В. Гозак

